

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ЗВІТ ВИКЛАДАЧА
д.ю.н., професора кафедри фінансового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Перепелиці Марії Олександрівни
за 2021 рік

1. Прізвище, ім'я та по батькові.
Перепелиця Марія Олександрівна
2. Науковий ступінь, вчене звання, посада.
Д. ю. н. професор, професор кафедри фінансового права
3. Тема і обсяг запланованої річної науково-дослідницької роботи.
Поняття, принципи та мета ризик-орієнтованого підходу при моніторингу операцій та правочинів 2, 0 д.а.
4. Тема і обсяг фактично виконаної науково-дослідницької роботи.
Поняття, принципи та мета ризик-орієнтованого підходу при моніторингу операцій та правочинів 2, 5 д.а.
 - 4.1. Форми впровадження виконаних НДР (розділи монографії, підручника, навчального посібника, наукові статті, тези наукових доповідей та повідомлень та ін.).
Наукові статті та тези.

Наукова новизна отриманих результатів:

1. Для того, щоб виявити ризик, присвоїти йому відповідний рівень і далі визначити методи його нейтралізації або мінімізації, Закон № 361 розподіляє фінансові операції на порогові та підозрілі. Критерії визначення порогових фінансових операцій мають вичерпний характер і закритий перелік. До таких відносяться операції, якщо сума, на яку здійснюється кожна з них, дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень, а для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри – 55 тисяч гривень при наявності однієї або більше ознак: 1) фінансові операції політично значущих осіб, членів їх сім'ї та/або осіб, пов'язаних з політично значущими особами; 2) фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів; 3) фінансові операції із переказу коштів за кордон (в тому числі до держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорних зон); 4) зарахування або переказ коштів, надання або отримання кредиту, у разі, якщо хоча б одна із сторін – учасників фінансової операції має відповідно реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі (юрисдикції), що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та/або фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, або, однією із сторін – учасників фінансової операції є особа, яка має рахунок у банку, зареєстрованому в зазначеній державі (юрисдикції).

2. Підстави, за якими фінансові операції можна відносити до підозрілих – є відкритими за своїм переліком і, саме тому, відносно такого типу операцій суб'єкти державного фінансового моніторингу постійно удосконалюють, уточнюють та розширюють критерії та індикатори, відповідно до яких такі операції підпадають під об'єкти фінансового моніторингу. Так, відповідно до ст. 21 Закону № 361, фінансові операції або спроба їх проведення незалежно від суми, на яку вони проводяться, вважаються підозрілими, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підозру або має достатні підстави для підозри, що вони є результатом злочинної діяльності або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Отже, тлумачення підозрілих фінансових операцій є досить широким та віднесено на вільний розсуд суб'єкта, у якого виникла підозра. Стаття 1 Закону № 361 також не вносить ясність у це питання, тому що під підозрою пропонує розуміти припущення, що ґрунтується на результатах аналізу наявної інформації та може свідчити про те, що фінансова операція

або її учасники, їх діяльність чи походження активів пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму та/або фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення або діяння, за яке передбачені міжнародні санкції.

3. *Визначення фінансової операції як підозрілої є важливим є питанням, тому що мова йде про сферу права, про суб'єктивні права учасників фінансових операцій, про право власності таких осіб на свої активи, про рівень довіри до суб'єктів, що оказують фінансові та інші послуги. Треба бути обережним ще і тому, що поняття «підозра» взагалі не є юридичною дефініцією, а наслідки від її застосування можуть бути вкрай серйозними. У зв'язку з цим, в рамках правотворчої діяльності суб'єктів державного фінансового моніторингу йде постійна робота щодо удосконалення та уточнення критеріїв та індикаторів підозрілості фінансових операцій. При визначенні того, чи є підозрілою фінансова операція або діяльність, суб'єкт первинного фінансового моніторингу відповідно до ч. 4 ст. 7 Закону № 361, повинен враховувати типологічні дослідження у сфері запобігання та протидії, підготовлені спеціально уповноваженим органом та оприлюднені ним на своєму веб-сайті, результати національної оцінки ризиків, а також рекомендації суб'єктів державного фінансового моніторингу [8]. У свою чергу, до завдань спеціально уповноваженого органу відповідно до ст. 25 Закону № 361 відноситься визначення критеріїв проведення аналізу операцій, що мають відношення до незаконної легалізації доходів та здійснення типологічних досліджень у сфері запобігання та протидії.*
4. *Ст. 28 Закону № 361 закріплює за спеціально уповноваженим органом обов'язок проводити систематично, але не рідше одного разу на три роки національну оцінку ризиків у даній сфері і ґрунтувати таку оцінку на вимогах рекомендацій та документів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), положень звітів та рекомендацій з питань з питань оцінки ризиків відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму Європейської Комісії, інших міжнародних аналітичних оглядів, звітів та рекомендацій. Під національною оцінкою ризиків розуміється система заходів, що вживаються суб'єктами державного фінансового моніторингу, уповноваженими органами державної влади із залученням інших суб'єктів (за потреби) з метою визначення (виявлення) ризиків (загроз) легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму, їх аналіз, оцінка та розроблення заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків. Регулювання виражається у прийнятті відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу нормативного акту, що розповсюджує свою діяльність тільки на підконтрольного йому первинного суб'єкта. Такі нормативні акти містять для суб'єктів первинного фінансового моніторингу як обов'язкові приписи, так і уповноважуючі, які наділяють останніх правами діяти на власний розсуд з урахуванням специфіки своєї діяльності, але в рамках обов'язкових вимог.*
5. *Отже, з одного боку суб'єкти первинного фінансового моніторингу повинні враховувати в своїй діяльності вимоги законодавства, результати національної оцінки ризиків та оцінки ризиків, притаманних його діяльності, встановлені відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу (наприклад, банк під час розроблення власних критеріїв ризику за типом клієнта повинен враховувати критерії ризику, зазначені у Положенні НБУ про здійснення банками фінансового моніторингу), а, з іншого боку – розробляти та оновлювати власні внутрішні документи (наприклад, внутрішні документи банку з питань протидії та запобігання легалізації незаконних доходів – це політика, правила, програми, методики, інші документи, що розроблені та затверджені банком з метою належного виконання функцій суб'єктом первинного фінансового моніторингу).*

6. Розробка та впровадження внутрішніх документів є вільним правотворенням суб'єктів первинного фінансового моніторингу, але законодавець вимагає при цьому дотримуватися принципу достатності. Відповідно до ст. 8 Закону України № 361, внутрішні документи з питань фінансового моніторингу повинні містити процедури, достатні для забезпечення ефективного управління ризиками, а також для запобігання використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Знов таки принцип достатності – є оціночним поняттям та залежить від суб'єктивного бачення суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Такі невизначені правові можливості суб'єктів фінансового моніторингу (як державних, так і первинних), можуть привести до появи безлічі за своєю кількістю та невизначеністю за своїм змістом критеріїв та підстав, при наявності яких фінансовій операції буде присвоюватися статус підозрілої
7. Критерії підозрілості розподіляються за типом клієнта, за географічною підставою, за типом послуги (продукту), за каналом постачання послуги (продукту). Критерії ризику за типом клієнта – це критерії ризику у сфері протидії та запобігання легалізації незаконних доходів, що притаманні правовій формі, структурі власності клієнта, діловій, професійній чи особистій діяльності клієнта та його кінцевого бенефіціарного власника. У свою чергу, критерії ризику за типом клієнта диференціюються на критерії ризику, що зумовлені комерційною чи особистою діяльністю клієнта або його кінцевого бенефіціарного власника; критерії ризику, що зумовлені особливостями, пов'язаними із правовою формою заснування, структурою власності та поведінкою клієнта; критерії ризику, що можуть свідчити про те, що клієнт є компанією-оболонкою; критерії ризику, що зумовлені репутацією клієнта або кінцевого бенефіціарного власника. До критеріїв ризику за типом клієнта відносять здійснення клієнтом таких видів діяльності як: азартні ігри, лотереї, послуги інкасації, діяльність, якій притаманний високий рівень готівки, торгівля дорожчими металами та камінням, торгівля нерухомістю, предметами розкоші, антикваріатом, творами мистецтва, виробництво та/або торгівля зброєю, боєприпасами, військовою технікою та військовими машинами, посередницькі послуги з торгівлі іноземною валютою, діяльність, пов'язана з віртуальними активами, діяльність неприбуткових організацій, у тому числі благодійна діяльність, виробництво та/або торгівля фармацевтичними продуктами або наркотичними речовинами (прекурсорами), видобуток сировини нафти, природного газу, державні закупівлі. Ризик за типом клієнта має місце також у випадку якщо суб'єкт господарювання є новим клієнтом банку, з дати встановлення ділових відносин з яким не пройшло три місяці, фінансові операції клієнта є складними, незвично великими для його діяльності або не відповідають фінансовому стану, є підстави вважати, що клієнт структурує фінансові операції або здійснює їх таким чином, щоб уникнути певних порогових значень, визначених законодавством, наявна негативна інформація в офіційних та/або публічних джерелах про клієнта або його кінцевого бенефіціарного власника, що свідчить про можливий зв'язок із тероризмом або іншою кримінальною незаконною діяльністю тощо.
8. Географічні критерії ризику - це критерії ризику у сфері протидії та запобігання легалізації незаконних доходів, притаманні співпраці між банком та клієнтом, який пов'язаний із державою (територією), на якій економічні, соціальні, право чи політичні умови можуть спричинити високий рівень ризику відмивання. До таких критеріїв відносять держави (території), що віднесені Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон, держави (території), що не виконують рекомендації FATF (чорний список), держави (території), яким притаманний підвищений ризик корупції. Тобто, при банк під час розроблення власних географічних критеріїв ризику повинен враховувати державу (територію) резидентності, громадянства, реєстрації, місцезнаходження клієнта, його кінцевого бенефіціарного

власника та ключових контрагентів клієнта, державу (територію), у якій здійснюється основна господарська діяльність клієнта.

9. Критерії ризику за типом послуги (продукту) – це критерії ризику у сфері протидії та запобігання легалізації незаконних доходів, притаманні відповідній послугі (продукту) банку. Банк під час розроблення власних критеріїв ризику за типом послуги повинен враховувати: рівень прозорості послуги, рівень складності послуги, потенційну суму (оборот) коштів, що може бути використана клієнтом за допомогою послуги. Критеріями ризику, що притаманні відповідній послугі є: використанні клієнтом послуги приватного банкінгу (надання індивідуальних послуг заможним клієнтам- фізичним особам), що характеризується такими елементами: а) плановий або фактичний річний кредитовий оборот перевищує 10 млн. грн; б) послуги передбачають комплексне управління активами, уключаючи консультації з питань фінансового планування, інвестування, податкових питань та правонаступництва; в) надаються спеціальні умови кредитування та розробляються особливі умови обслуговування таких клієнтів та їх фінансових операцій, а також існує посилена політика конфіденційності інформації про таких клієнтів та фінансові операції; клієнт отримує позики, що забезпечуються фінансовими інструментами або іншими гарантіями банку; клієнт використовує послуги при наявності таких ознак: а) послуга сприяє анонімності клієнта (електронні гроші, наперед оплачені картки); б) послуга є складною з огляду на можливість відстеження операції (перекази, що здійснюються із залученням великої кількості посередників, наприклад, міжнародні операції, що виконуються електронними грошима; велика частка готівкових операцій є невластивою для відповідного виду діяльності клієнта тощо.
10. Окрім критеріїв ризику фінансових операцій у банківській системі виокремлюють таке поняття як індикатори підозрілості фінансових операцій. Власне кажучи, ці поняття у деякому сенсі є тотожними, тому що виступають показниками ситуації, коли у відповідного суб'єкта первинного фінансового моніторингу повинна виникати недовіра, припущення щодо порушення особою законодавства у сфері протидії та відмивання незаконних доходів. Але, якщо критерії є чітко встановленими, ґрунтуються на об'єктивному життєвому факті і практично не потребують додаткового тлумачення та роз'яснення суб'єктами первинного фінансового моніторингу у банківській сфері (або, тільки в рамках самого критерія), то, стосовно індикаторів можна зазначити, що, на відміну від критеріїв, вони є децю оціночними, суб'єктивними, надають можливість достатньо широко їх розуміти та застосовувати, а відтак, іноді – і помилковими. Вони (деякі з них) ґрунтуються не на конкретному життєвому факті, що мав місце у дійсності, а на внутрішніх особливостях характеру самого підозрюючого суб'єкта первинного фінансового моніторингу (тобто, фізичної особи, людини як природної істоти), на її уявленнях та фантазіях. А люди різні. Там, де один уявить собі існування серйозної загрози або ризику, інший може і не помітити цього. У такій ситуації недалеко дійти і до свавілля у сфері права, до порушення суб'єктивних прав людини, пери за все, у сфері власності. З іншого боку, слід визнати, що індикатори підозрілості теж виникли не просто так, а мали і мають під собою відповідне підґрунтя. В подальшому себе індикатори підозрілості виправдовували і дійсно підтверджували факт незаконної фінансової операції. Тому, повністю відмовлятися від них також не можна. Потрібно, скоріше за все, бути обережними при їх застосуванні і постійно аналізувати цю сферу відносин з метою виокремлення більш типових та стандартних ситуацій, які можуть свідчити про відмивання незаконних доходів. Треба прагнути такого стану, щоб, як найменше задіювати при аналізі фінансової операції – уявлення та фантазії фізичної особи – суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а більше ґрунтувати такий аналіз на об'єктивних показниках.

5. Участь у розробці законопроектів та проектів інших нормативних актів.
 - 5.1. Участь у підготовці законопроектів (кодексів та інших законів).
 - 5.2. Рецензування (підготовка експертних висновків) проектів законів та інших нормативно-правових актів.
 - 5.3. Робота консультантом комітетів Верховної Ради України.
 - 5.4. Робота консультантом інших вищих та державних органів влади у науково-консультативних радах при Верховному Суді та Конституційному Суді України.
6. Зв'язок з практикою:
 - 6.1. Проведення узагальнень практики застосування законодавства та проведення інших соціологічних досліджень.
 - 6.2. Підготовка доповідних записок до судових, правозастосовчих та інших державних органів.
 - 6.3. Участь у розробці наукових висновків за зверненням суддів Верховного Суду та Конституційного Суду України.
 - 6.4. Прочитані лекції практичним працівникам.
 - 6.5. Підготовка відповідей (висновків) на запити органів державної влади та місцевого самоврядування, організацій та громадян.
7. Чи ви є депутатом місцевої ради, чи входите до складу інших органів місцевого самоврядування (в тому числі робочих та дорадчих).
8. Участь у конференціях, семінарах (вказати повну назву конференції, дату та місце проведення).
9. Видавнича діяльність (монографії, статті, навчальні посібники, тези та ін.) дати перелік надрукованих у 2020 р. робіт, їх обсяг, кількість друкованих аркушів.

1. *Віртуальна валюта як об'єкт фінансового моніторингу: врахування досвіду іноземних країн при формуванні національного законодавства. / Право та інновації. 2021. - № 2 (34). С.58-67.- 0, 8 д.а.*

2. *Проблеми правового регулювання структури національної системи фінансового моніторингу в контексті міжнародних правил та положень. / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2021. Вип. 49. С. 26-31. – 0, 7 д.а.*

3. *Класифікація об'єктів фінансового моніторингу: критерії та індикатори підозрілості. 2021. С 144-153. apir.org.ua/ru/vip. -№1- 16- 2021. – 1 д.а.*

4. *Фінансова безпека держави у сфері обігу та використання віртуальних валют. Право та інновації. 2021. - № 3 (35). С.69-78. – 1 д.а.*

Тези:

1. *Критерій визначення обов'язків адвоката у сфері фінансового моніторингу: перспективи до розширення у майбутньому. / Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали 2 Міжнародної наук. практ. конф. (м. Харків: Право. 2020. – С. 130-133. – 0, 2 д.а.*
2. *Правове регулювання відносин у сфері обігу та використання віртуальних валют. / Тенденції правового регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням цифрових технологій. Матеріали наук. – практ. конфер. м. Харків – 0.2.д.а.*
3. *Етичні аспекти взаємовідносин між адвокатом і судом. / Етика правника: Тези доповідей та повідомлень учасників круглого столу від 23.04.2021 р. С. 90- 93. – 0,1 д.а.*

9.1. Вказати публікації, з зазначенням вихідних даних, у наукометричних базах даних **Scopus**, **Web of Science** (окремо).

9.2. Вказати публікації, з зазначенням вихідних даних, у інших наукометричних базах даних.

10. Чи являєтесь членом редакційної колегії якого-небудь видання.

11. Вказати членом якої спеціалізованої вчених ради ви є.

12. Опонентом яких дисертаційних захистів були.
13. Підготовка відгуків на автореферати окремо докторські, окремо кандидатські.
14. Чи були у звітному році лауреатом/стипендіатом (вказати повну назву стипендії/премії).
15. Співробітництво з закордонними організаціями.
16. Участь у наукових заходах спільних з облдержадміністрацією.
17. Участь у наукових дослідженнях на госпрозрахунковій основі.
18. Які відзнаки чи нагороди отримали у звітному році.

Почесна грамота від 05.10 2021 р. за Рішенням Ради Харківської обласної організації Союзу юристів України.

Професор кафедри фінансового права
« 22 » листопада 2021 року

М.О. Перепелиця

Звіт затверджений на засіданні кафедри фінансового права від
« 3 » грудня 2021 року
Протокол № 4

В.о. завідувача
кафедри фінансового права

І.М. Бондаренко